

با حضور مسئولان و سیاستگذاران علمی و اجرایی؛ تفاوت نرخ فقر مناطق برخوردار و کم برخوردار تا ۵۰ درصد؛ نشست چالش‌ها و فرصت‌های «فقرزدایی و رفاه در جغرافیای ایران»

نشست چالش‌ها و فرصت‌های «فقرزدایی و رفاه در جغرافیای ایران» با حضور مسئولان و سیاستگذاران علمی و اجرایی از سوی موسسه کار و تامین اجتماعی برگزار شد.

به گزارش خبرنگار بازارکار، در ابتدای این نشست، رئیس موسسه کار و تامین اجتماعی در نشست علمی فقرزدایی و رفاه در جغرافیای ایران، تفاوت نرخ فقر در مناطق و برخوردار و کم برخوردار را از ۱۰ تا ۵۰ درصد عنوان نمود. به گزارش روابط عمومی موسسه کار و تامین اجتماعی دکتر ابراهیم صادقی فر با اشاره به تمرکز برنامه های توسعه ۵ ساله کشور بر توسعه متوازن و فقرزدایی و تشریح مواد مرتبط برنامه اول تا هفتم توسعه اظهار داشت: مطابق اطلس رفاه ایرانیان، اهداف پیش بینی شده در این برنامه ها محقق نشده است، به عنوان مثال در استان سیستان و بلوچستان نرخ فقر و بازماندگی از تحصیل بسیار بالاست و لذا مسئله به عنوان یک چالش ملی مطرح می باشد. به گفته این مقام مسئول در برنامه اول توسعه تصریح شده است که توزیع سالانه اعتبارات سرمایه گذاری های ثابت بین استان‌های مختلف به گونه ای باشد که در انتهای برنامه برخوردار ی بخش‌های محروم از امکانات بهداشتی -آموزشی مطابق برخوردار ی بخش‌های غیرمحروم باشد و در برنامه دوم، دولت موظف به اجرای سیاستهای تمرکز زدایی و کاهش تنش در استانها و محرومیت زدایی مناطق از جمله مناطق روستایی شده است. صادقی فر ادامه داد: فصل هشتم برنامه سوم توسعه به موضوع آموزش در مناطق محروم، معیشت، خدمات بهداشتی برای مناطق کمتر توسعه یافته همچنین فصل ششم برنامه چهارم توسعه به موضوع آمایش سرزمین و توازن منطقه ای پرداخته است.

وی در ادامه با تبیین موارد مرتبط برنامه پنجم توسعه در این خصوص گفت: در مواد ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲ استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه یافته و رعایت عدالت در توزیع منابع و فرصتها و موارد متعدد دیگر مورد تاکید قرار گرفته است.

بنا بر اعلام رئیس موسسه کار و تامین اجتماعی، اختصاص ۳ درصد درآمد حاصل از صادرات نفت خام و ميعانات گازی خالص به استانهای نفت خیر و دو سوم به مناطق و شهرستانهای کمتر توسعه یافته جهت توسعه روستایی و توانمندسازی اقشار آسیب پذیر در برنامه ششم و کاهش ضریب جینی، صفر شدن فقر مطلق، امنیت غذایی احاد جامعه، بهبود کیفیت زندگی و مسکن روستایی و جامعه عشایری و توسعه کسب و کارهای مبتنی بر اقتصاد دریا محور در برنامه هفتم مورد تاکید قرار گرفته است. دکتر صادقی فر با انتقاد از وضع موجود فقرزدایی با وجود تاکید مداوم در فضای سیاستگذاری کشور، لزوم توجه جدی به این مقوله را از اولویت های دولت و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی برشمرد و افزود: موسسه کار و تامین اجتماعی به عنوان نهاد علمی، مشورتی و تصمیم ساز، نشست های «گفتمان سازی عدالت اجتماعی فراگیر» را با حضور همه ارگان های مسئول در این خصوص اعم از سیاست‌گذار، مجری، محقق و با بهره مندی از مطالعات بین المللی و مشارکت بیش از ۲۵ دستگاه برگزار می کند و انشالله در پایان با اشتراک تجربه و دانش بینانه سیاستی موثر و مفیدی را در اختیار سیاستمداران قرار خواهد داد.

رئیس موسسه کار و تامین اجتماعی با اشاره به برگزاری نشست های علمی مرتبط در حوزه ماموریت های وزارت متبوع اظهار داشت: ما سعی می کنیم به جایی برسیم که یک مدرسه سیاست‌گذاری در حوزه اجتماعی در موسسه کار و تامین اجتماعی داشته باشیم و بتوانیم مباحث مختلف را تبیین کنیم و سیاست‌های مبتنی بر آن را به دولت پیشنهاد دهیم. جانشین مدیرعامل و معاون برنامه ریزی و منابع بنیاد علوی نیز در این نشست با اشاره به موضوع پیشرفت و آبادانی مناطق محروم خاطرنشان کرد: بنیاد علوی با نام بنیاد پهلوی سابق از سال ۱۳۲۲ عملیات اجرایی خود را در سطح کشور انجام داده و تا کنون کار خود را به ۵۷ نوع خدمت گسترش داده است. در این سال‌ها بنیاد علوی خدمات خود را در زمینه‌های مختلف انجام داده است. ماموریت اصلی بنیاد مستضعفان توانمندسازی محرومین است. خط مشی ما در اقدامات ما در بنیاد مستضعفان، این است که این خدمات در راستای همین هدف ارائه شوند. محسن مردعلی با اشاره به مفهوم توانمندسازی محرومین گفت: توانمندسازی محرومین به چه معناست؟ برای پاسخ به این سوال ما روندهای کشور و شاخص‌های مربوط به محرومیت را بررسی کردیم و با شاخص‌های نرخ درآمد و اشتغال و ... روبه‌رو شدیم. بر اساس نرخ افزایش جمعیت، جمعیت ما یک و نیم درصد رشد کرده، اما در کنار آن نرخ رشد اقتصادی کمتر بوده و منجر به کاهش درآمد سالانه شده است. علی‌رغم اینکه تلاش‌های اقتصادی زیادی صورت گرفته است، میبینیم که این تلاش‌ها در راستای کمک به محرومین صورت نگرفته است. مردعلی با اشاره به وضعیت خوب زیرساخت‌های روستایی کشور اظهار کرد: جمهوری اسلامی به لحاظ تامین زیرساخت‌ها برای مناطق محروم و روستایی جزو ده کشور برتر دنیاست. این نشان می‌دهد که مشکل محرومیت به علت نبود زیرساخت نیست. این تامین زیرساخت توانسته جمعیت روستایی را در روستا نگه دارد و در جلوگیری از مهاجرت جمعیت روستایی به شهرها ناتوان بوده است. اگر همین روند ادامه پیدا کند، در سال ۱۴۱۰ جمعیت روستانشین ما به بیست درصد خواهد رسید. این جمعیت به حاشیه نشینی روی می‌آورند و این موضوع سبب افزایش نرخ بزهکاری میشود.

وی با اشاره به افزایش شکاف درآمدی میان ساکنان شهر و روستا گفت: شکاف درآمدی بین روستاییان و شهرنشینان روز به روز افزایش پیدا کرده است. این یک پیام واضح به روستاییان است که به شهر نقل مکان کنند تا درآمد بهتری داشته باشند. همچنین از لحاظ دسترسی فیزیکی و مالی امکانات سلامت و پزشکی شرایط خوبی در روستاها وجود ندارد و از نظر امکانات آموزشی نیز وضعیت مطلوبی برای مناطق محروم فراهم نشده است.

درآمد پایین، نبود خدمات آموزشی و نبود خدمات پزشکی اصلی‌ترین چالش مناطق محروم

مردعلی ضمن تاکید بر اصلی‌ترین چالش‌های مردم مناطق محروم گفت: با توجه به وضعیت کشور، باید گفت که مشکل اساسی مناطق محروم زیرساخت نیست و درآمد پایین، نبود خدمات آموزشی و نبود خدمات پزشکی اصلی‌ترین چالش‌های این مناطق هستند.

وی با اشاره به اقدامات بنیاد علوی برای رفع مشکل محرومیت در مناطق کم برخوردار گفت: با مقایسه رویکرد معیشت پایدار سازمان ملل چهار مولفه انسانی، اجتماعی، طبیعی و فیزیکی اصلی‌ترین مولفه‌های معیشت پایدار هستند.

بنیاد علوی تلاش کرده تا در همین راستا تلاش خود را برای حل مشکلات اشتغال با عنوان طرح حیات با حمایت از ۴۶۲ هزار اشتغال و حل مشکلات سلامت با عنوان اسما صورت دهد. سی همت برای طرح اسما سرمایه گذاری گذاری شده و ۵۰۰ گروه جهادی به ما کمک میکنند. همچنین ۱۵ برنامه برای ارتقا سطح آموزش مناطق محروم درنظر گرفته شده و ۲۱ همت سرمایه برای این طرح درنظر گرفته شده است.

اشتغال و مهارت آموزی در بنیاد علوی

مردعلی ضمن اشاره به اجرای طرح‌های این بنیاد به صورت سیستمی تصریح کرد: برای رصد و پایش برنامه‌ها همه طرح‌ها به صورت سامانه درآمده و هیچ کاری به صورت دستی انجام نمیشود. همچنین در بحث اشتغال توجه به مهارت آموزی یکی از موضوعات اصلی کار ما بوده و همچنین در بحث آموزش و سلامت نیز تلاش ما این بوده تا عدالت محوری کاملا مورد توجه قرار گیرد. محرومیت زدایی در صورتی موفق

برخوردار، ایجاد توازن بیمه‌ای، بهبود دسترسی، افزایش تعداد بیمه شدگان و حفاظت از عزت و کرامت انسانی جامعه هدف است.

وی با اشاره به عوامل گوناگون موثر بر پایین بودن نرخ پوشش این بیمه یا بیمه‌های دیگر گفت: نرخ پایین پوشش این بیمه دلایل مختلفی دارد. برخی از مردم از خدمات این بیمه آگاه نیستند. برخی از مردم در برخی نقاط کشور با بیمه و هزینه آن مشکل فقهی دارند و تعدادی از مردم نیز به صورت کلی نسبت به بیمه‌ها بی اعتمادند. درکل میتوان گفت که با همه این عوامل، عملکرد این صندوق بیمه‌ای خوب و قابل قبول بوده است.

دهه نود سال‌های رفاه از دست رفته است

همچنین دکتر جباری معاون امور برنامه ریزی، نظارت و آمایش سرزمین سازمان برنامه و بودجه کشور با اشاره فقر و راهکارهای مقابله با آن در ایران خاطرنشان کرد: دهه نود سال‌های رفاه از دست رفته بود، اما الان ما در ایران با فقر عمومی مواجه هستیم. همچنین موضوعات زیست محیطی و فضایی نیز با تعریف پهنه بندی فقر در ایران اتفاق افتاده اند و این عوامل نیز در فقر موثر هستند.

وی با اشاره به موضوع فقر چندبعدی گفت: فقر چندبعدی باید بر اساس

شرایط جغرافیایی و ویژگی‌های هر کشور و منطقه بررسی شود. در ایران دو موضوع مسکن و شغل دو بعد مهم است که به فقر چندبعدی اضافه شده است و باید به شکل جدی با توجه به ویژگی‌های کشور ایران مورد بررسی قرار گیرد.

لزوم پایش و ارزیابی منظم فقر در کشور

جباری با اشاره به لزوم پایش و ارزیابی منظم فقر در کشور اظهار کرد: فقر چندبعدی با اهداف توسعه پایدار پیوند خورده است. سوال جدی در این زمینه این است که ما چه هدفی برای مقابله با فقر چندبعدی دنبال میکنیم؟ برای پاسخ به این سوال باید گفت که ما حتی در چهارسال گذشته فقر و آمار آن را پایش نیز نکرده ایم. اگر فقر ارزیابی نشود نمیتوان با آن مقابله کرد. هدف ما باید شفاف و مشخص باشد و به تناسب آن سیاستگذاری انجام شود.

وی با اشاره به اهمیت هدفمندبودن هزینه‌ها برای مقابله با معضل فقر بویژه در استان‌های کم برخوردار اظهار کرد: سرمایه گذاری و تخصیص اعتبارات برای مقابله با فقر باید هدفمند و دقیق باشد. ما باید بدانیم که قرار است در چه استانی و با چه رویکردی با فقر مقابله کنیم. آمارها نشان میدهد که شرایط فقر در نیمه شرقی کشور خاص است و اگر قرار است سرمایه گذاری برای فقر هدفمند باشد، باید در این استان‌ها با تمرکز بیشتری انجام شود. جباری با اشاره به موضوع فقر فضایی گفت: یکی از اصلی‌ترین مشکلاتی که در مناطق محروم وجود دارد فقر فضایی و بن بست فضایی فقر است. مردمی که در سیستان و بلوچستان زندگی میکنند و مجاور مرز هستند، با جبر جغرافیایی در آن منطقه حضور دارند و زندگی میکنند و علی‌رغم همه مشکلات آنها، امکان ارتباط این مردم با آنسوی مرز نیز وجود ندارد. علاوه بر این، برخی مناطق تله فضایی پرورش افراد محروم و فقیر را در خود دارند و افراد در این تله میفتند و در این مناطق فقیر بار می‌آیند.

وی با اشاره به تجربیات بین‌المللی مبارزه با فقر چندبعدی گفت: برای مثال کشورهای های چین و هند برای مبارزه فقرزدایی، توسعه اقتصادی سریع و برنامه‌های هدفمند مبارزه با فقرزدایی را در پیش گرفتند و به نتیجه رسیدند. میتوان از این تجربیات استفاده کرد و از آن‌ها برای از بین بردن فقر چندبعدی بهره برد.

جباری با اشاره به تنها خواسته قشر فقیر از حاکمیت گفت: فقرا از ساختار اقتصادی جز کاهش تورم چیز دیگری نمیخواهند. سیاست‌های اقتصادی باید در این راستا باشد. باید از شوک درمانی پرهیز شود چرا که هر شوک سبب افزایش فقر میشود. موضوع مهم دیگر این است که باید بدانیم و بپذیریم که مهاجرت حق هر انسانی است و هر روستایی میتواند به شهر بیاید. این وظیفه حکومت است که بتواند مهاجرت را کنترل کند و فضای لازم برای کنترل مهاجران را فراهم کند. شهرسازی فراگیر و ایجاد فضای حضور برای انسان‌ها برای رسیدن به این هدف لازم است.

وی همچنین با اشاره به نقش بی بدیل تغییرات اقلیمی روی بازتولید فقر تاکید کرد: با هر تغییر اقلیمی فقر بازتولید میشود، لذا باید مدیریت یکپارچه در زمینه محیط زیست در نظر گرفته شود و تغییرات اقلیمی در بحث‌های سیاستگذاری و مدیریتی ما مورد توجه قرار گیرد.

جباری همچنین با انتقاد نسبت به رانت‌های موجود در مبارزه با فقر در مناطق محروم اظهار کرد: مناسفانه به علت رانت‌هایی که برای تامین اعتبارات، خدمات و منابع برای فقرزدایی در مناطق محروم وجود دارد، همه به دنبال این هستند که خود را منطقه محروم جلوه دهند و این را فریاد میزنند. درواقع این سبب ایجاد رقابتی برای محرومیت شده است در حالی که باید این موضوع مورد مذمت قرار گیرد.

بسته استاندارد مشکل فقر و محرومیت را حل نمیکند

در ادامه دکتر کوثر کریمی پور جامعه شناس با اشاره به لزوم توجه به عوامل مختلف برای تعریف فقر چندبعدی در یک منطقه خاصی اظهار کرد: فهرست مناطق محروم ما از سال ۱۳۸۸ تا کنون هنوز به روز نشده است. همچنین معیارهای پرسشنامه ارزیابی محرومیت مکان محور معیارهای مناسبی نیستند. در بسیاری از موارد مهمترین فاکتورهایی که سبب ایجاد محرومیت و فقر شده اند در نظر گرفته نشده است. در این مرحله است که ارزیابی محرومیت به شکل فضا محور تعریف میشود. بسته استاندارد مشکل فقر و محرومیت را حل نمیکند. باید فضا و جغرافیای خاص هر منطقه در نظر گرفته و نسخه مربوط به آن منطقه پیچیده شود. وی با اشاره به اهمیت توجه به ویژگی‌های خاص هر منطقه برای حل معضل فقر در آن تاکید کرد: خدماتی نظیر پرداخت یارانه، کالابرج، بن کارت و ... بدون درنظر گرفتن منطقه جغرافیایی خاص و ویژگی‌های منحصرفرد آن جواب نخواهد داد. بیشتر تصمیمات ما برای حل مشکلاتی نظیر فقر از مرکز گرفته میشود و همین است که کار را سخت میکند، چرا که کسی که در تهران نشسته است نمیتواند نظر درستی راجع به یک منطقه محروم مرزی بدهد.

کریمی پور ضمن اشاره به موضوع مهم عدالت فضایی خاطرنشان کرد: با تلفیق دو فاکتور درآمد فردی و خانوار و محل زندگی فرد، در واقع با درنظر گرفتن فرد در جغرافیا، میتوان به نتایج جالبی رسید که تحت عنوان مولفه عدالت فضایی تعریف میشود. بررسی‌های صورت گرفته نشان میدهد که از نظر عدالت فضایی کشور ما به پنج دسته یا طبقه تشکیل میشود. این داده‌ها میتواند کمک زیادی به سیاستگذاری و تصمیمگیری نهادهای بالادستی برای مبارزه با فقر کند. شاخص عدالت فضایی به ما نشان میدهد که یک فرد خاص با ویژگی‌های خود در یک مکان خاص با ویژگی‌های خاص آن، با چه شرایط رفاهی زندگی میکند.

وی با اشاره با اشاره به افزایش قریب الوقوع قیمت حامل‌های انرژی گفت: بزودی نحوه قیمتگذاری حامل‌های انرژی تغییر خواهد کرد و باید هنگامی که بازتوزیع منابع انجام خواهد شد، همگی در آن بزنگاه حضور داشته باشیم تا بتوانیم بر اساس شاخص عدالت فضایی روی سیاستگذاری مربوط به بازتوزیع منابع اثرگذار باشیم.

باید جدول سهم مناطق از GDP کشور تعدیل شود

در پایان این نشست دکتر محمد رضا سپهری پیشکسوت حوزه بازارکار با اشاره به برنامه ریزی منطقه‌ای و طرح جامع مطالعات سرزمین اظهار کرد: این برنامه پیش از انقلاب نیز با هدف رفع نابرابری‌های فضایی و اجتماعی توسط مجموعه ستیران اجرا شد. اگر در آن زمان به نتایج این پژوهش توجه میشد، الان حجم گسترده‌ای از جمعیت کشور در کنار سواحل خلیج فارس سکونت داشتند و صنایع بزرگ مانند ذوب آهن نیز در مرکز کشور نبودند و چنین پیامدها و تاثیرات مخربی برای کشور ایجاد نمیکردند.

رئیس اسبق موسسه کار و تامین اجتماعی با اشاره به راهکارهای مقابله با محرومیت که میتوان از این سلسله نشست‌ها استخراج کرد گفت: باید اختیارات مناطق افزایش پیدا کند و این به توسعه منطقه‌ای و رفع محرومیت کمک میکند. ما با وجود همه این موضوعات، الگوهای توسعه منطقه‌ای موفقی نیز در کشور داشته ایم و باید همین الگوها را ادامه دهیم. در کنار اینها، باید بانک اطلاعاتی و دیتابیس جامعی ایجاد شود تا همپوشانی فعالیت نهادها کمتر شود و منابع در مسیر درستی صرف شوند. سپهری ادامه داد: باید جدول سهم مناطق از GDP کشور تعدیل شود. برخی از استان‌های کشور سهم بالایی از GDP و برخی سهم پایین تری دارند. همچنین باید از تجربیات جهانی برای مقابله با فقر قابلیت استفاده شود و تخصیص منابع ما با جهت گیری درستی انجام شود. اگر این سیاست‌ها از این سلسله نشست‌ها استخراج و به نهادهای تصمیمساز و تصمیمگیر منتقل شود، اتفاقات خوبی برای مقابله و رفع محرومیت و فقر در کوشر خواهد افتاد.

شایان ذکر است موسسه کار و تامین اجتماعی در راستای بهره گیری از ظرفیت های نخبگانی و دانش انباشته در کشور و نیز توجه به تجربیات بین المللی نشست های علمی و تخصصی در حوزه ماموریت های وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی برگزار می نماید؛ برگزاری سلسله نشست های «گفتمان سازی عدالت اجتماعی فراگیر از جمله این برنامه هاست؛ پس از برگزاری نشست اول با عنوان افق گشایی موضوع فقر، نشست دوم با عنوان فقرزدایی و رفاه در آینه سلامت، نشست سوم با عنوان فقرزدایی و رفاه در آینه آموزش چهارمین نشست علمی با عنوان فقرزدایی و رفاه در جغرافیای ایران صبح امروز برگزار شد.

گزارش: امیر علی بینام